

STAREJŠEŽELEZNODOBNI KOŠARASTI OBESKI, OKRAŠENI Z VODORAVNIMI ČRTAMI

EARLY IRON AGE BASKET-SHAPED PENDANTS WITH HORIZONTAL LINE DECORATION

Primož PAVLIN

Izvleček

V članku so obravnavani tipologija, časovna opredelitev in razprostranjenost košarastih obeskov, okrašenih z vodoravnimi črtami. Med seboj se razlikujejo predvsem po luknjicah pod ročajem, velikosti in številu vodoravnih črt. Najdemo jih v mlado-halštatskih (Ha D2–Ha D3) ženskih, moških in otroških tako žganih kot skeletnih grobovih ter naseljih. Obeski z luknjicama pod ročajem so razprostranjeni predvsem v severni Italiji in južni Švici, obeski brez luknjic pa vzhodneje, večinoma v Sloveniji.

Ključne besede: Slovenija, severna Italija, Švica, starejša železna doba, dolenjska skupina, svetolucijska skupina, kultura Golasecca, košarasti obeski, tipologija, razprostranjenost

Abstract

The contribution deals with basket-shaped pendants decorated with incised horizontal lines and presents their typology, chronological attribution and distribution. The pendants can be differentiated according to the presence or absence of holes below the loop, the size and the number of horizontal lines. They can represent the grave goods unearthed in Late Hallstatt (Ha D2–Ha D3) graves of women, men and children, in both cremations and inhumations, but were also found within settlements. The pendants with a pair of holes under the loop are mainly distributed across north Italy and south Switzerland, while those without holes were mostly found to the east of this area, in Slovenia.

Keywords: Slovenia, north Italy, Switzerland, Early Iron Age, Dolenjska group, Sveta Lucija group, Golasecca culture, basket-shaped pendants, typology, distribution

Razlog za nastanek tega članka je košarast obesek (sl. 1: 5),¹ ki smo ga našli med poskusnimi izkopavanji prazgodovinskega naselja na Gradcu pri Blečjem vrhu.² Raziskave so potekale v okviru že zaključenega, dvajset let trajajočega projekta "Utrjena prazgodovinska naselja

na Dolenjskem", ki ga je vodil in uspešno pripeljal do konca slavljenec. Rezultati sondiranj so bili sproti objavljeni v *Arheološkem vestniku*,³ sintetično pa predstavljeni v znanstveni monografiji.⁴

¹ Pavlin 2011, 146, t. 6: 9 (sl. 1: 9).

² Pavlin 2011, 141 s.

³ Dular, Križ, Svoljšak, Tecco Hvala 1991; Dular, Križ, Svoljšak, Tecco Hvala 1995; Dular, Križ, Pavlin, Svoljšak, Tecco Hvala 2000; Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003; Pavlin 2011.

⁴ Dular, Tecco Hvala 2007.

Košarasti obeski so doživeli številne obravnave, zadnja je izpod peresa Barbare Teßmann.⁵ V njej se avtorica ukvarja s tipologijo, kronologijo in geografsko razprostranjenostjo tovrstnih obeskov. Podlaga za njeno tipološko razdelitev je razdelitev košarastih obeskov kulture Golasecca Raffaeleja De Marinisa.⁶ Košaraste obeske z zaobljenim dnom je razdelila na osem tipov, posamezne tipe še na različice. Glavno vodilo pri razvrščanju je bila oblika obeska, ostali parametri, kot so velikost, (ne)okrašenost in predvsem prisotnost luknjic na bokih, pod ročajem, se ji niso zdeli pomembni.

Odločitev, kateremu tipu oz. različici pripisati obesek z Blečjega vrha, je težavna. Ker nima izrazite oblike osmice, ne pripada tipu 1 ali kateri izmed njegovih različic. V poštev prav tako ne pridejo tipi 3, 4, 5, 7 in 8: tip 3 ne, ker je povezava med koncem ročaja usločena in ne pravokotna; tip 4 z različicami, ker je votli del polkroglaste in ne valjaste oblike in ker je povezava med koncem ročaja usločena in ne pravokotna; tip 5, ker votli del ni izrazito kroglaste oblike; tip 7, ker je spodnji del košarice polkroglast in ne koničast, in tip 8, ker spodnji del ni lečaste oblike. Po obliki je obesek še najbolj podoben obeskom tipa 2, v katerega pa so uvrščeni obeski z luknjicama pod ročajem. Ostane še tip 6, v katerega spadajo brezoblični obeski z luknjicama ali brez njih pod ročajem, ki imajo večinoma majhen ročaj in so lahko okrašeni z vodoravnimi črtami. Pri tem tipu se avtorica sprašuje, ali gre dejansko za samostojen tip ali za ponesrečene obeske nekega drugega tipa, in omeni, da je večina obeskov tipa 6 z Mosta na Soči.

Nedoslednosti v tipologiji Teßmannove so me spodbudile k poizkušu izdelave nove opredelitve obeskov okrašenih z vrezanimi vzporednimi vodoravnimi črtami.

V obravnavo sem vključil 69 obeskov. Že bežen pogled na tako okrašene košaraste obeske razkrije, da je najbolj očitna razlika v prisotnosti oz. odsotnosti luknjic pod ročajem. Obeske brez luknjic sem označil z rimsko številko I (*sl. 1*), obeske z luknjicama z rimsko številko II (*sl. 2*). Druga razlika se kaže v velikosti, tretja pa v številu vodoravnih črt. Večina obeskov je visoka med 2 in 2,4 cm, te sem onačil s črko a. Manjši del je višjih, od 2,6 do 3,3 cm, ti so označeni s črko b. Arbitrarno postavljena meja med manjšimi in večjimi je 2,5 cm. Arabska številka na koncu tipološke oznake pove število vodoravnih črt. Na primer: tipološka oznaka II a 2 pomeni, da gre za manjši obesek z luknjicama pod ročajem, ki je okrašen z dvema vodoravnima črtama, oznaka I b 3 pa, da obesek nima luknjic pod ročajem, da je večji in da je okrašen s tremi vzporednimi vodoravnimi črtami.

OBESKI TIPA I a

Obesek z Gradišča pri Blečjem vrhu (*sl. 1: 5*) sodi med manjše. Tri vzporedne vodoravne črte ga uvrščajo v tip I a 3. Najboljše primerjave zanj najdemo na grobiščih svetolucijske skupine z Mosta na Soči (*sl. 1: 6–11,13,14*)⁷ in iz Bitenj (*sl. 1: 12*),⁸ od koder je znanih kar devet obeskov s tremi črtami. Nadaljni trije obeski so z območja kulture Golasecca. Dva sta v grobu VIII/1926 iz Cà'Morte (*sl. 1: 15,16*),⁹ tretji je najdba brez konteksta z gomilnega grobišča San Bernardino di Briona (*sl. 1: 17*).¹⁰ Košarasti obeski s tremi črtami se v svetolucijski skupini pojavljajo predvsem v grobovih stopnje II a¹¹ in so v uporabi še v stopnji II b.¹² Grob Cà'Morta VIII/1926 je datiran v stopnjo Golasecca III A 1,¹³ ki je pri nas sočasna s stopnjo Sv. Lucija II b oz. s stopnjo certoških fibul. V isto stopnjo gre glede na stratigrafsko situacijo datirati tudi obesek z Gradišča pri Blečjem vrhu.¹⁴

Poleg obeskov s tremi vodoravnimi črtami so znani še košarasti obeski z eno (tip I a 1), dvema (tip I a 2) in štirimi (tip I a 4) črtami. Z eno vodoravno črto je okrašen obesek iz že omenjenega groba Cà'Morta VIII/1926 (*sl. 1: 1*).¹⁵

Dva obeska z dvema črtama sta v grobovih 2170¹⁶ in M 2667¹⁷ z Mosta na Soči (*sl. 1: 2,3*), tretji je v grobu 18 gomile I na Hribu v Metliki (*sl. 1: 4*).¹⁸ Grob 2170 sodi v stopnjo Sv. Lucija II a. Grob odrasle osebe 2667, ki ga je Carlo Marchesetti izkopal leta 1891 na parceli Velikonja, vsebuje poleg svetolucijske fibule z obročki in obeski še pijavkasto, kačasto in rtasto fibulo, narebreno cisto, skodelo gubanko, uhan, šest obročkov in 40 jantarnih jagod.¹⁹ Grob 18 iz gomile I na Hribu v Metliki je Lucija Grahek na podlagi košarastega obeska, majhne fibule s polsvitki na loku in bronastega obeska v obliku kavri polža časovno opredelila v stopnjo Stična 2,²⁰ čeprav je v grobu še tanjši, drobno narebren, obročast nakit s

⁷ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984: gr. 1141 – t. 112G: 3 (*sl. 1: 6*); gr. 1557 – t. 142F: 3 (*sl. 1: 7*); gr. 2170 – t. 223C: 8 (*sl. 1: 8*); gr. 2313 – t. 243D (*sl. 1: 9*); gr. 2372 – t. 253B: 6 (*sl. 1: 10*); brez konteksta – t. 272: 28 (*sl. 1: 11*). Mlinar 2008: Pucarjev rob gr. 14 – t. 6: 2 (*sl. 1: 13*); gr. 18 – t. 7: 7 (*sl. 1: 14*).

⁸ Gabrovec 1974: gr. 3 – t. 2: 20.

⁹ De Marinis 1981, t. 31: 23,24 (*sl. 1: 15,16*).

¹⁰ Pauli 1971, t. 41: 7 (*sl. 1: 17*).

¹¹ Most na Soči, Szombathyjeva izkopavanja: gr. 1557, 2170, 2372; Pucarjev rob: gr. 14, 18; Bitnje: gr. 3.

¹² Most na Soči, Szombathyjeva izkopavanja: gr. 1141.

¹³ De Marinis 1981, 61.

¹⁴ Pavlin 2011, 141, sl. 4.

¹⁵ De Marinis 1981, t. 31: 25 (*sl. 1: 1*).

¹⁶ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 223C: 7 (*sl. 1: 2*).

¹⁷ Marchesetti 1893, t. 12: 2 (*sl. 1: 3*).

¹⁸ Grahek 2004, t. 3: 13 (*sl. 1: 4*).

¹⁹ Marchesetti 1893, 117.

²⁰ Grahek 2004, 159, t. 3: 4–20.

⁵ Teßmann 2007, s pregledom zgodovine raziskav 668 s.

⁶ De Marinis 1981, 229 ss.

presegajočimi konci, ki se pojavlja v grobovih stopnje certoških fibul.²¹

Obesek s štirimi vodoravnimi črtami je v grobu 697 z Mosta na Soči (*sl. 1: 18*).²² Grob sodi v stopnjo Sv. Lucija II a.²³

OBESKI TIPA I b

Na Mostu na Soči sta bila odkrita tudi dva košarasta obeska z dvema vzporednima vodoravnima črtama, ki se od zgoraj obravnavanih razlikujeta po velikosti. Prvi je iz groba 654,²⁴ ki ga svetolucijska fibula datira v II a stopnjo (*sl. 1: 22*). Drugi je bil najden med raztresenimi najdbami med grobovi 1–1816, ki so bile zbrane tekom izkopavanj v letih 1886 in 1887 (*sl. 1: 19*).²⁵ Čeprav je ročaj odlomljen, meri v višino 2,7 cm in torej sodi v tip I b 2. Brez grobne celote sta tudi z dvema vodoravnima črtama okrašena večja košarasta obeska iz Šmarjete (*sl. 1: 20*)²⁶ in z Vač (*sl. 1: 21*).²⁷ Večji obesek s tremi vodoravnimi črtami je v žganem grobu I – 21 iz Nezakcija (*sl. 1: 23*) v družbi neokrašene situle brez vratu, z navzven zavihanim ustjem in dnem pritrjenim na plašč s pregibom.²⁸ Take situle so na Mostu na Soči značilne za stopnji II a in II b.²⁹ Žgan je tudi grob iz Bornhöveda (Nemčija, Schleswig-Holstein), kjer je bilo v žari dvajset košarastih obeskov (*sl. 1: 24,25*) in pinceta (*sl. 3*).³⁰ Na pijavkasti fibuli z dolgo nogo in z vdelanimi koralami na loku različice E po Eles Masi jeve iz žganega groba iz leta 1935 iz Chièse d'Alpaga (Italija, prov. Belluno), je obešen večji košarasti obesek, ki je okrašen z dvema pasovoma s po štirimi oz. dvema vodoravnima črtama (tip I b 4+2) (*sl. 1: 26*). Fibule te vrste so bile priljubljene v drugi polovici 6. st. pr. n. št.³¹

²¹ Zapestnice: Preloge pri Zgornji Slivnici: gr. 13/152 Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 76 s, 160 s, t. 118: 12:13), Voselca pri Hrastju: gr. 2/21 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 87, 169, t. 139B: 18,19). Nanožnice: Preloge pri Zgornji Slivnici: gr. 2/15 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 36, 129 s, t. 28A: 3,4), Novo mesto–Kandija: gr. I/22 (Knez 1986, 69, t. 5: 7–12), gr. IV/20 (Knez 1986, 91, t. 39: 3).

²² Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 66A: 1 (*sl. 1: 18*)

²³ Teržan, Trampuž 1973, pril. 1.

²⁴ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 63C (*sl. 1: 22*).

²⁵ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 272: 32 (*sl. 1: 19*).

²⁶ Stare 1973, t. 43: 2.

²⁷ Pod inv. št. 6068 ga hrani Universal museum Joanneum v Gradcu (*Schild von Steier* 22, 2009, 134 št. 754) (*sl. 1: 21*).

²⁸ Mihovilić 2001, 170, t. 30: 22 (*sl. 1: 23*).

²⁹ Teržan, Trampuž 1973, 429, pril. 1.

³⁰ Mestorf 1885, 25, t. 37: 402. Danes Arheološki deželni muzej v Schleswigu hrani samo tri košaraste obeske (inv. št. KS 1349, KS 1350, KS 1680). Dva, skoraj identična, sta okrašena s tremi vzporednimi vodoravnimi poglobljenimi črtami, tretji, po obliki drugačen, je gladek (*sl. 3: 1–3*).

³¹ von Eles Masi 1986, 163 ss, t. 127: 1577 (*sl. 1: 26*).

OBESKI TIPA II a

V grobu 3 iz Bitenj je še en košarasti obesek s tremi vodoravnimi vrezanimi črtami, ki se od prvega razlikuje po dveh luknjicah pod ročajem (*sl. 2: 18*),³² kar je značilnost tipa II a 3. V Sloveniji sta glede na velikost na voljo dve ustrezni primerjavi. Prva je iz groba 2119 z Mosta na Soči (*sl. 2:19*),³³ ki sodi v stopnjo Sv. Lucija II b, druga je obesek iz skeletnega groba, ki ga je izkopal muzejski preparator Schulz 29. avgusta 1878 na Vačah (*sl. 2:20*).³⁴ Obesek iz groba z Vač je skupaj z okrašenim obročkom rombičnega preseka in jantarnimi jagodami ležal na vratu pokojnice. V grobu so bili poleg ogrlice še železen nožiček, okrašen rožen votel valj, fibula z roženo oblogo in fibuli pripadajoče rožene figurice ter zapestnica iz petih nizov jantarnih jagod z jantarnimi razdelilci. Grob bi samo po fibuli sodeč sodil v stopnjo Stična 2,³⁵ vendar ga je treba zaradi zapestnice in roženega valja datirati v kasnejši čas. Zapestnica ima odlični primerjavi na Magdalenski gori, v grobovih 117³⁶ in 97³⁷ iz gomile 13 v Prelogah. Ostanki podobne zapestnice so tudi v grobu III/33 s Kandije v Novem mestu, kjer pa imajo jantarni razdelilci šest luknjic.³⁸ Vsi trije grobovi sodijo v stopnjo certoških fibul. V isto časovno stopnjo sodijo tudi skoraj vsi grobovi z okrašenimi votlimi roženimi valji z Magdalenske gore.³⁹ Izjema je grob 2/12 z Voselce pri Hrastju, ki spada v stopnjo kačastih fibul.⁴⁰ Valj iz obravnavanega groba z Vač je v srednjem frizu okrašen z motivom meandra, v zgornjem in spodnjem frizu pa z motivom bežečega psa. Kombinacija obeh motivov je še na enem valju z Vač, ki ima skozi eno od luknjic

³² Gabrovec 1974, t. 2: 19. Risba obeska ni ustrezna. Okrašen je le s tremi vodoravnimi poglobljenimi črtami. Na bokih, pod ročajem, je na vsaki strani ena luknjica. Predmet sem si ogledal 5. 7. 2010 v Narodnem muzeju Slovenije.

³³ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, t. 216F: 6 (*sl. 2: 19*).

³⁴ Deschmann, Hochstetter 1879, 13, t. 14: 5. Po Francetu Staretu je to grobna celota 14 (Starè 1955, 14, t. 66: 1). Ne na eni ne na drugi risbi luknjici pod ročajem nista narisani. Grobno celoto je objavila tudi Biba Teržan (1995, sl. 37), kjer ima obesek narisano luknjico. Predmet sem si ogledal 5. 7. 2010 v Narodnem muzeju Slovenije.

³⁵ Gabrovec 1987, 49; Gabrovec 1992, 213, sl. 14.

³⁶ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 71 s, 156 s, t. 106: 40.

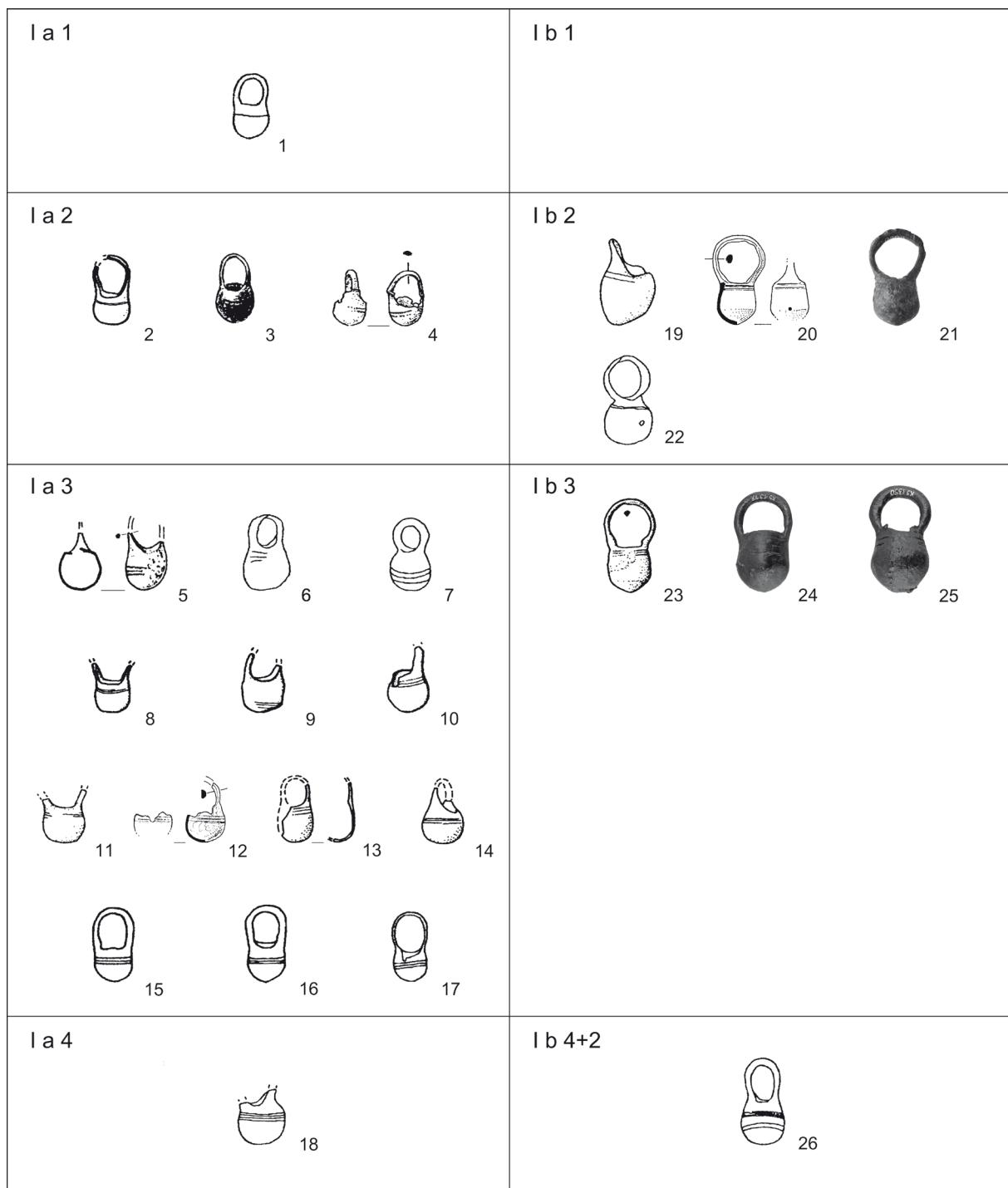
³⁷ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 67 s, 154, t. 100: 8.

Med posameznimi najdbami z Magdalenske gore sta še dve taki zapestnici (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, t. 146: 17,18).

³⁸ Knez 1986, 87, t. 28: 1.

³⁹ Preloge pri Zgornji Slivnici: gr. 2/16 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 36, 130, t. 20D: 3,4), gr. 4/3 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 51, 141, t. 65C: 4), gr. 13/55 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 61 s, 149, t. 84: 14,15); Voselca pri Hrastju: gr. 1/2 55 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 82 s, 165, t. 130A: 16,17).

⁴⁰ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 85, 167, t. 134D: 11.

Sl. 1: Košarasti obeski, okrašeni z vodoravnimi črtami brez luknjic pod ročajem. M. = 1:2.

Fig. 1: Basket-shaped pendants with incised horizontal lines and without holes below the loop. Scale = 1:2.

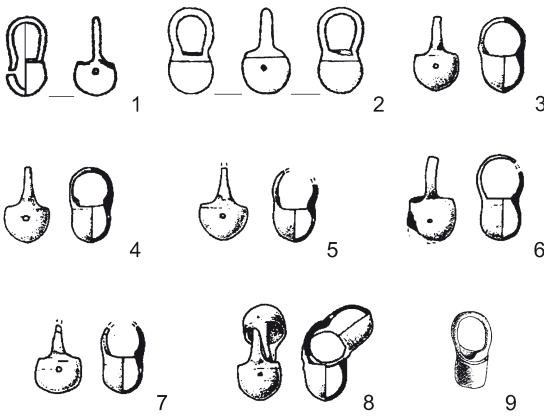
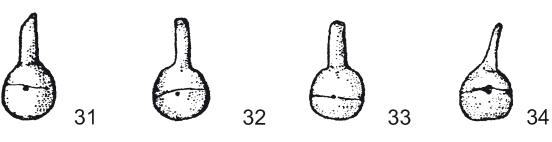
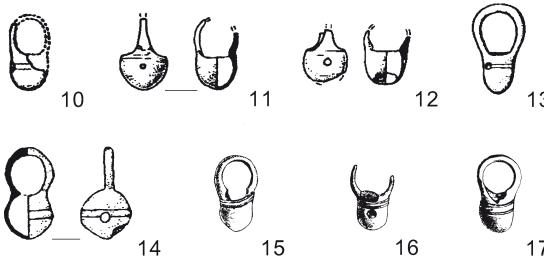
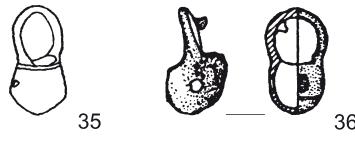
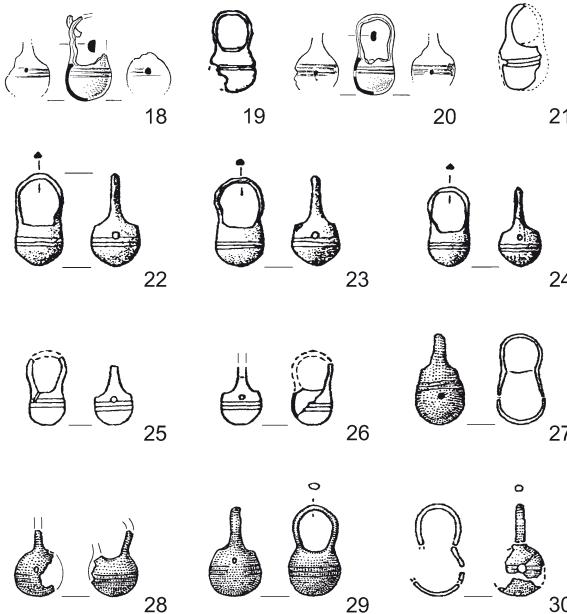
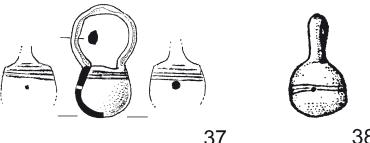
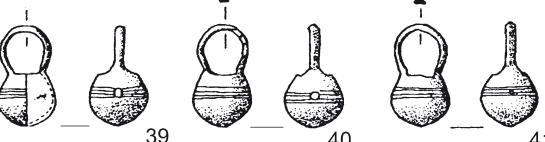
1,15,16 Cà'Morta; 2,3,6–11,13,14,18,19,22 Most na Soči; 4 Metlika; 5 Gradec pri Blečjem Vrhu / Gradec near Blečji vrh; 12 Bitnje; 17 San Bernardino di Briona; 20 Šmarjeta; 21 Vače; 23 Nezakcij; 24,25 Bornhöved; 26 Chiès d'Alpago.

Sl. 2: Košarasti obeski, okrašeni z vodoravnimi črtami z luknjicama pod ročajem. M. = 1:2.

Fig. 2: Basket-shaped pendants with incised horizontal lines and holes below the loop. Scale = 1:2.

1 Kaštelir pri Novi vasi / Kaštelir near Nova vas; 2 Dürrnberg; 3–8,11,12 Thunstetten; 9,15–17 Osor; 10,21 Este; 13 Dosso del Pol; 14 Vix; 18,37 Bitnje; 19,35 Most na Soči; 20 Vače; 22–24,39–41 Wohlen-Hohbühl; 25,26 Kaisten; 27 Gorduno; 28–30 Minusio-Ceresol; 31–34,38 Altranft; 36 Brembate Sotto.

II a 1 	II b 1
II a 2 	II b 2
II a 3 	II b 3
	II b 4

na robu pritrjen ročaj oz. noge.⁴¹ Najustreznejšo primerjavo temu valju najdemo v grobu 4/3 na Prelogah pri Zgornji Slivnici.⁴² Valj ima ohranjen en cel in del še drugega ročaja oz. noge, ki je po obliku enak ročaju z Vač, meandroidni motiv pa tu zgoraj in spodaj spremmlja namesto bežečega psa niz punciranih krogcev. Po skodeli z nagubanim ostenjem sodeč grob sodi v stopnjo certoških fibul.

Obeski tipa II a 3 (s tremi črtami in luknjicama pod ročajem) so številčnejši na območju zahodno oz. severozahodno od Slovenije. V severni Italiji je en obesek v "grobu Palugana" iz Ospedaletta pri Este (*sl. 2: 21*), ki sodi v stopnjo Este III – srednje.⁴³ V Švici so znani s štirih najdišč. Trije so v skeletnem ženskem grobu 10 gomile 1 iz Hohbühla pri Wohlenu (*sl. 2: 22–24*), ki ga veliki pavkasti fibuli z diskom na nogi opredeljujeta v čas Ha D2.⁴⁴ Dva sta iz gomile iz Kaistena (*sl. 2: 25,26*), kjer je med gradivom tudi fragment pavkaste fibule.⁴⁵ V Gordunu je bil v grobu 2 obesek pripet na pijavkasto fibulo z dolgo nogo, ki se zaključi v vazastim zaključkom (*sl. 2: 27*).⁴⁶ Trije obeski so z grobišča Minusio-Ceresol. Dva sta v grobu 3 (*sl. 2: 28,29*),⁴⁷ eden je v grobu 13 (*sl. 2: 30*).⁴⁸ Vsi trije grobovi sodijo v stopnjo B južnošvicarske skupine Golasecca.⁴⁹ Stopnja B je okvirno sočasna s stopnjama Sv. Lucija II a in II b oz. s stopnjama kačastih in certoških fibul na Dolenjskem.

Poleg obeskov z luknjicama pod ročajem in s tremi vzporednimi črtami so, kot pri obeskih brez luknjic, znani še obeski, ki so okrašeni z eno (tip II a 1) ali dve ma (tip II a 2) črtama. Z eno črto so okrašeni obesek s Kaštelirja pri Novi vasi (*sl. 2: 1*),⁵⁰ za katerega najdiščne okoliščine niso znane, trije obeski iz ostankov domnevno uničenega groba 78 A iz Dürrnberga (*sl. 2: 2*)⁵¹ in šest obeskov iz v Ha D3 datiranega skupka 3 iz gomile v Thunstetten-Tannwälldiju (*sl. 2: 3–8*).⁵² V tem skupku sta tudi dva obeska, ki sta okrašena z dvema črtama (*sl. 2: 11,12*).⁵³ Obesek, okrašen z dvema črtama, je tudi v grobu 43 iz Este-Costa Martini (*sl. 2: 10*), ki sodi v stopnjo Este III – srednje,⁵⁴ naslednja dva, eden iz Vixa-mont Lassois (*sl. 2: 14*)⁵⁵ in drugi iz Dossa del Pol (*sl. 2:*

⁴¹ Stare 1955, 48, 111, t. 77: 1.

⁴² Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 51, 141, t. 65C: 4

⁴³ Frey 1969, 22, 98, t. 34: 12 (*sl. 2: 21*).

⁴⁴ Koller 1998, 125, 143, t. 10C: 14–16 (*sl. 2: 22–24*).

⁴⁵ Drack 1966–1967, 50, sl. 20: 3 (*sl. 2: 25,26*).

⁴⁶ Schmid-Sikimić 2002, 166, sl. 7.13: 2 (*sl. 2: 27*).

⁴⁷ Schmid-Sikimić 2000, sl. 11: 3,4 (*sl. 2: 28,29*).

⁴⁸ Schmid-Sikimić 2000, sl. 6A: 2 (*sl. 2: 30*).

⁴⁹ Schmid-Sikimić 2002, 166.

⁵⁰ Sakara Sučević 2004, str. 164: 147 (*sl. 2: 1*).

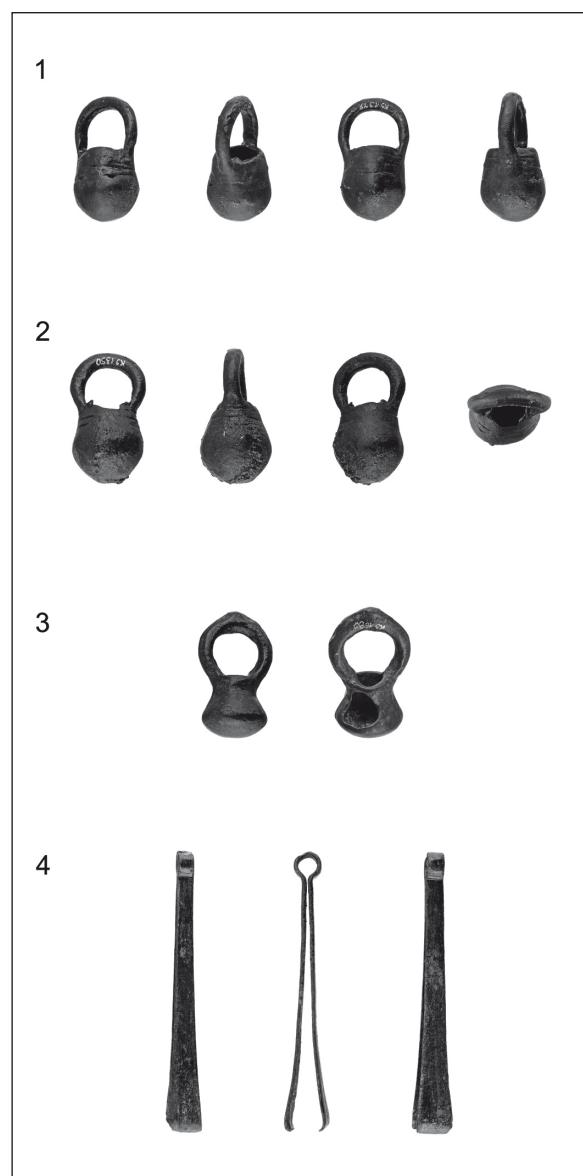
⁵¹ Moosleitner, Pauli, Penninger 1947, 45, t. 147B: 1 (*sl. 2: 2*).

⁵² Hennig 1992, 28, 45, sl. 25: 2–4,9,11,13 (*sl. 2: 3–8*).

⁵³ Hennig 1992, 28, sl. 25: 1,12 (*sl. 2: 11,12*).

⁵⁴ Frey 1969, 22, sl. 9: 2 (*sl. 2: 10*).

⁵⁵ Chaume 2001, 406 št. 689, t. 38: 689 (*sl. 2: 14*).

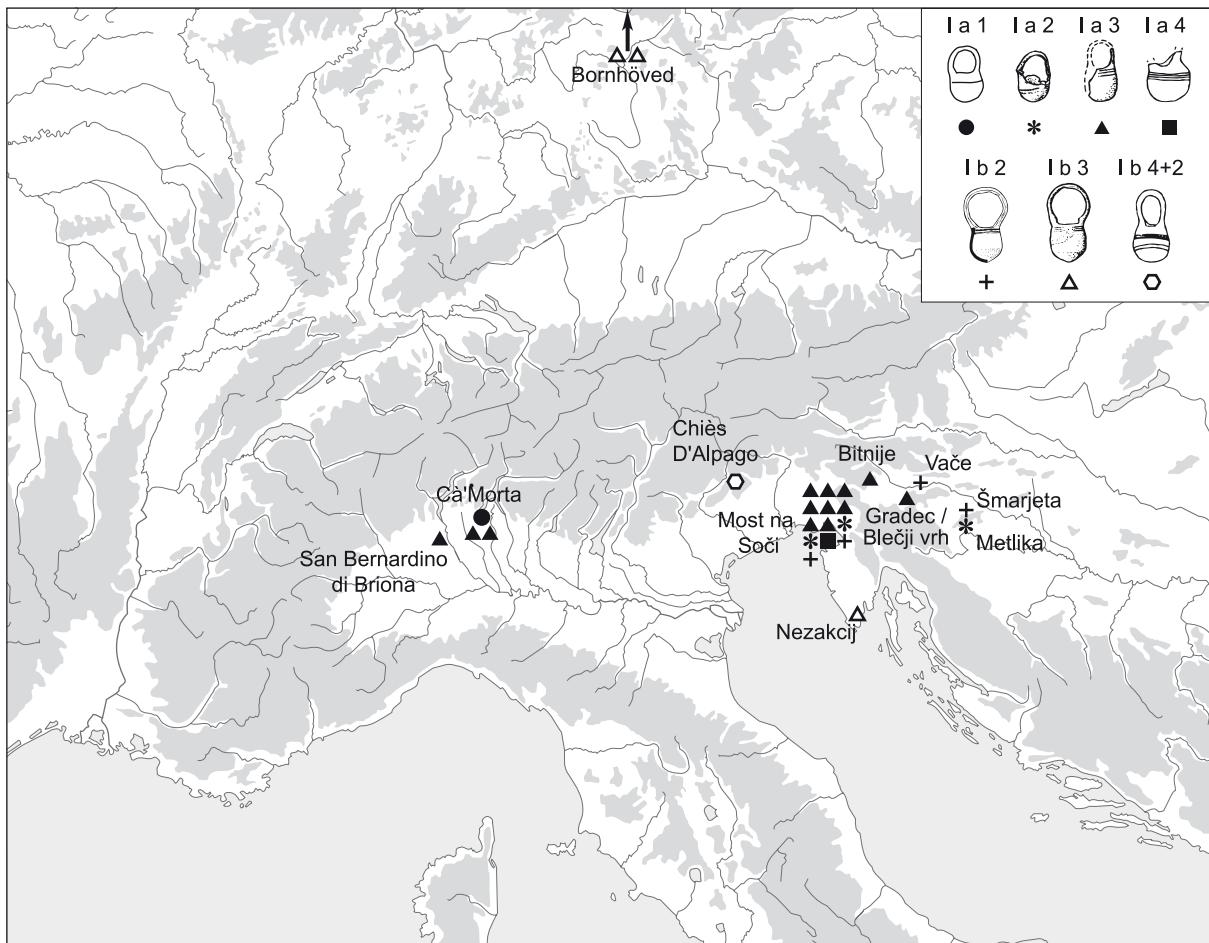
Sl. 3: Trije košarasti obeski in pinceta iz žganega groba iz Bornhöveda (foto: Archäologisches Landesmuseum Schloß Gottorf, Schleswig).

Fig. 3: Three basket-shaped pendants and a pair of tweezers from an urn grave from Bornhöved (photo: Archäologisches Landesmuseum Schloß Gottorf, Schleswig).

13)⁵⁶ pa sta slučajni najdbi. V nekdanji arheološki zbirki v Osorju na otoku Cresu so bili med košarastimi obeski tudi širje, okrašeni s črtami. Eden je okrašen z eno (*sl. 2: 9*), trije pa z dvema črtama (*sl. 2: 15–17*). V kakšnem kontekstu so bili najdeni ni znano.⁵⁷

⁵⁶ Salzani 1988, 482, sl. 3: 14 (*sl. 2: 13*).

⁵⁷ Klodić 1885, III, sl. 1 (*sl. 2: 9,15–17*).

Karta 1: Razprostranjenost košarastih obeskov, okrašenih z vodoravnimi črtami brez luknjic pod ročajem.
Map 1: Distribution of basket-shaped pendants with incised horizontal lines and without holes below the loop.

OBESKI TIPA II b

Število vodoravnih črt na večjih obeskih z luknjičama pod ročajem (tip II b) variira od ena do štiri. S tremi črtami (tip II b 3) je okrašen obesek iz groba 2 iz Bitnje (sl. 2: 37),⁵⁸ ki sodi v stopnjo Svetega Lucija II b. V severnosrednjeevropski železnodobni skupini Göritz so košarasti obeski značilni za njen mlajši del, za stopnjo II/III (Ha D/Lt A).⁵⁹ V grobu 48 iz Altranfta ogrlico sestavlja 17 bronastih jagod in 18 košarastih obeskov, od katerih je eden okrašen s tremi črtami (sl. 2: 38) in širje z eno (tip II b 1) (sl. 2: 31–34).⁶⁰ Z dvema črtama (tip II b 2) sta okrašena obesek iz groba II a stopnje 2098 z Mosta na Soči (sl. 2: 35)⁶¹ in obesek iz groba 12

⁵⁸ Gabrovec 1974, t. 2: 7. Obesek ima na obeh straneh, na prehodu v ročaj, nad tremi črtami še eno daljšo in eno krajšo črtico. Predmet sem si ogledal 5. 7. 2010 v Narodnem muzeju Slovenije.

⁵⁹ Griesa 1982, 51, sl. 4.

⁶⁰ Griesa 1982, 92, t. 3: 4; 21: 2 (sl. 2: 31–34, 38).

⁶¹ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, 212C: 1 (sl. 2: 35).

iz Brembate Sotta (sl. 2: 36), ki je datiran v stopnjo Golasecca III A 1.⁶² V zgoraj omenjenem grobu 10 gomile 1 iz Hohbühla pri Wohlenu so poleg manjših obeskov z luknjičama pod ročajem tudi trije večji, okrašeni s štirimi vodoravnimi črtami (tip II b 4) (sl. 2: 39–41).⁶³

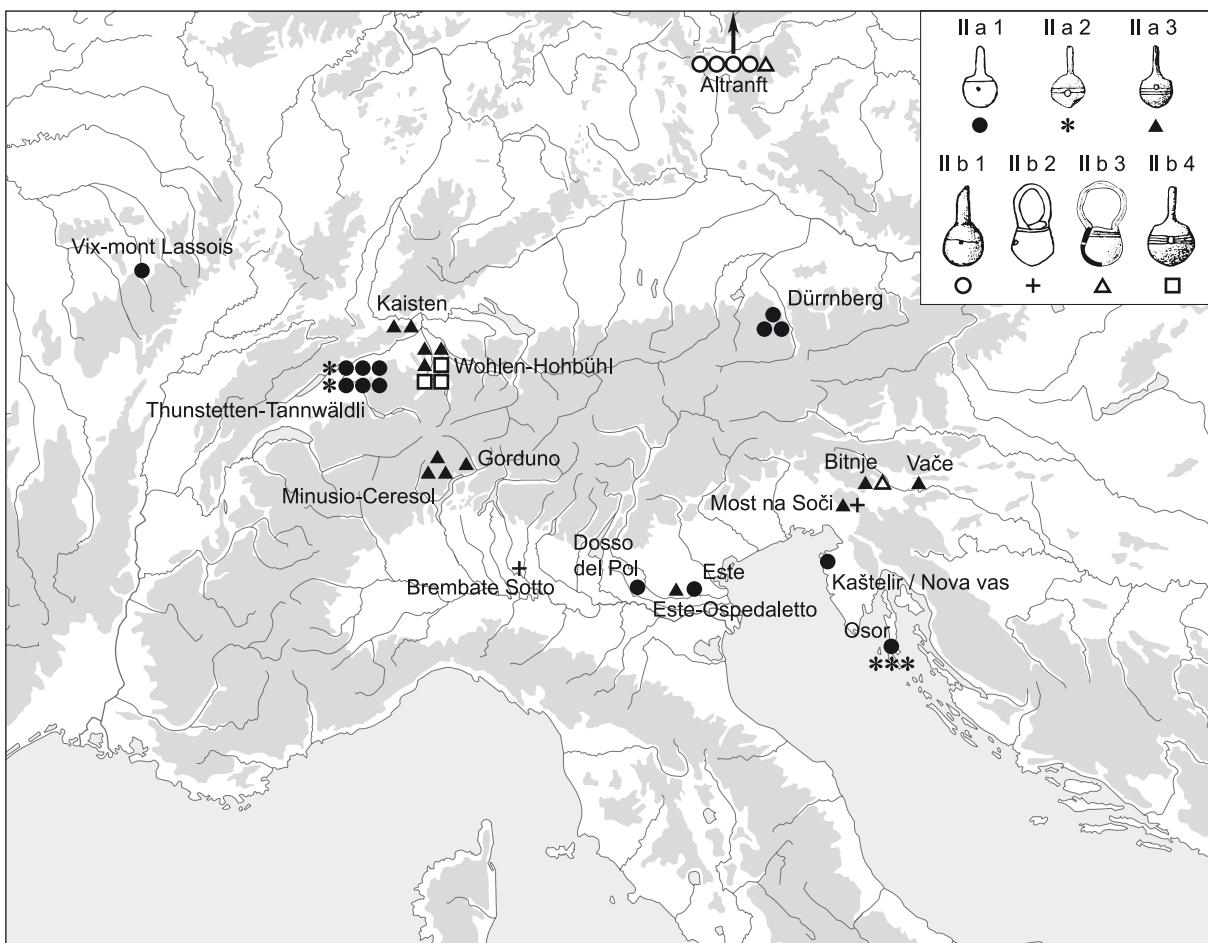
SKLEP

Košarasti obeski z zaobljenim dnom, okrašeni s poglobljenimi vzporednimi vodoravnimi črtami se torej, ne glede na to ali so manjši ali večji in imajo luknjiči pod ročajem ali ne, pojavijo v stopnji kačastih fibul in so priljubljeni še v stopnji certoških fibul (v svetolucijski skupini v stopnjah II a in II b).

Čemu so služile luknjičice pod ročajem ni povsem jasno. Ker niso povsem okrogle, Thilo F. Warneke izključuje naknadno vrtanje in jih povezuje s tehnologijo ulivanja. Tu naj bi bilo pritrjeno livarsko jedro, ki je

⁶² De Marinis 1981, 137 ss, t. 18; 19 (sl. 2: 36).

⁶³ Koller 1998, 143, t. 10C: 10–12 (sl. 2: 39–41).

Karta2: Razprostranjenost košarastih obeskov, okrašenih z vodoravnimi črtami z luknjicama pod ročajem.
Map 2: Distribution of basket-shaped pendants with incised horizontal lines and holes below the loop.

neobhodno pri izdelavi votlih izdelkov.⁶⁴ Dva košarasta obeska pa kažeta na drugačno namembnost luknjic. Prvi je iz mlajšehalštatskega skeletnega groba iz Singena (Nemčija, okraj Konstanz). Obesek je na petih mestih okrašen z očesci iz poglobljenih koncentričnih krogcev. Dve očesci sta tudi pod ročajem. V središčih očesc so luknjice, v katere so vdelani koralni zatiči.⁶⁵ Drugi je iz vzhodnega estenskega svetišča Meggiaro. Tudi ta fragmentiran neokrašen obesek ima luknjici zapolnjeni s koralnima paličicama.⁶⁶

Kartiranje obravnavanih obeskov je dalo pomemljiv rezultat. Na karti 1 so najdišča košarastih obeskov z okrasom vodoravnih črt brez luknjic. 26 obeskov izvira iz 11 najdišč. Kar osem najdišč z 20 obeski je z območja Slovenije, Istre in Benečije. Izrazita je zgostitev na Mostu na Soči, od koder je 13 obeskov. Z območja kulture Golasecca so le štirje obeski iz dveh najdišč.

Zelo oddaljeno je severnonemško najdišče Bornhöved z dvema obeskoma.

Na karti 2 je prikazana razprostranjenost košarastih obeskov z okrasom vodoravnih črt z luknjicama pod ročajem. 43 obeskov je bilo najdenih na 17 najdiščih. V Sloveniji, Istri in Kvarnerju je le pet najdišč, s skupaj sedmimi obeski, večina obeskov je z območja kulture Golasecca.

Lahko zaključimo, da sta v času stopenj kačastih in certoških fibul na Dolenjskem oz. stopenj Sv. Lucija II a in II b obstajala dva delavniska kroga košarastih obeskov z zaobljenim dnom. Zahodni, za katerega so značilni obeski z luknjicama pod ročajem, in vzhodni, z obeski brez luknjic.⁶⁷ Za slednje je, glede na število, upravičena domneva o proizvodnem središču na Mostu na Soči, od koder so verjetno prišli tudi na Dolenjsko. Najdišča v Padski nižini pa nakazujejo poti, po katerih so tekla povezave med obema območjema.

⁶⁴ Warneke 1999, 126.

⁶⁵ Maier 1957, 254, sl. 3B: 7.

⁶⁶ Salerno 2002, 163 št. 81.

⁶⁷ Glej karte, slike in sezname pri Teßmann 2007.

Na koncu še nekaj besed o namembnosti košarastih obeskov. Najdemo jih tako v ženskih, kot v moških in otroških grobovih ter naseljih. Ludwig Pauli jih smatra kot amulete, torej predmete, ki se jim pripisuje čarovna moč.⁶⁸ Teßmannova meni, da bi bilo zanimivo preveriti, če se je v kakšnem obesku ohranila kakršnakoli organska snov in domneva, da so lahko služili za transport majhnih količin organskih substanc kot npr. opija ali dišečih smol.⁶⁹ Temu lahko dodamo sledeče. Pri naštevanju najdb okrog ostankov skeleta zarodka iz jame 1 na ledini Russäcker v Singenu, Ferdinand Maier pri opisu obeska v dveh objavah navede ... *dabei kleine Leinsamenkörner*.⁷⁰ Enak opis je tudi pri Pauliju.⁷¹ Iz opisa ni mogoče razbrati ali se nanaša na situacijo na terenu ali so bila lanena semena v obesku. Nedvoumen pa je rezultat analize vsebine obeska iz svetisknega območja

⁶⁸ Pauli 1975, 118.

⁶⁹ Teßmann 2007, 679.

⁷⁰ Maier 1957, 254; Maier 1958, 229.

⁷¹ Pauli 1975, 45.

v Este-Meggiaro, s katero je bilo ugotovljeno, da so bili v obesku ostanki človeškega izvora.⁷²

Zahvala

Pri nastajanju članka so mi pomagali sodelavci z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU. Dragan Božič si je vzel čas za diskusijo o tipoloških in kronoloških problemih in me opozoril na nekatere najdbe, Dragica Lunder je na novo narisala obeske iz Bitenj, Šmarjete in z Vač, ki jih hrani Narodni muzej Slovenije, Tamara Korošec je računalniško pripravila slike, Drago Valoh pa je po predlogah izdelal karti razprostranjenosti. Vsem najlepša hvala.

Posebna zahvala gre Ingrid Ulbricht iz Arheološkega deželnega muzeja v Schleswigu, ki mi je ljubezni posredovala podatke in fotografije predmetov groba iz Bornhöveda.

⁷² Maspero, Lazzaro, Cattaneo, Lovisolo 2002; Salerno 2002, 163 št. 81.

- CHAUME, B. 2001, *Vix et son territoire à l'Age du fer. Fouilles du mont Lassois et environnement du site princier*. – Protohistoire européenne 6.
- DE MARINIS, R. 1981, Il periodo Golasecca III A in Lombardia. – *Studi archeologici* 1, 41–303.
- DESCHMANN, C., F. HOCHSTETTER 1879, Prähistorische Ansiedlungen und Begräbissstätten in Krain. Erster Bericht der Prähistorischen Commission der Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Classe der Kaiserliche Akademie der Wissenschaften. – *Denkschriften der Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Classe der Kaiserliche Akademie der Wissenschaften* 42, 1–54.
- DRACK, W. 1966–1967, Anhängerschmuck der Hallstattzeit aus dem schweizerischen Mittelland und Jura. – *Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte* 53, 29–61.
- DULAR, J., S. TECCO HVALA 2007, *South-Eastern Slovenia in the Early Iron Age / Jugovzhodna Slovenija v starejši železni dobi*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 12.
- DULAR, J., P. PAVLIN, S. TECCO HVALA 2003, Prazgodovinska višinska naselja v okolici Dol pri Litiji (Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Umgebung von Dole pri Litiji). – *Arheološki vestnik* 54, 159–224.
- DULAR, J., B. KRIŽ, D. SVOLJŠAK, S. TECCO HVALA 1991, Utrjena prazgodovinska naselja v Mirenki in Temeniški dolini (Befestigte prähistorische Siedlungen in der Mirenska dolina und der Temeniška dolina). – *Arheološki vestnik* 42, 65–198.
- DULAR, J., B. KRIŽ, D. SVOLJŠAK, S. TECCO HVALA 1995, Prazgodovinska višinska naselja v Suhi krajini (Vorgeschichtliche Höhensiedlungen in der Suha krajina). – *Arheološki vestnik* 46, 89–167.
- DULAR, J., B. KRIŽ, P. PAVLIN, D. SVOLJŠAK, S. TECCO HVALA 2000, Prazgodovinska višinska naselja v dolini Krke (Vorgeschichtliche Höhensiedlungen im Krkatal). – *Arheološki vestnik* 51, 119–170.
- ELES MASİ, P. von 1986, *Le fibule dell'Italia settentrionale*. – Prähistorische Bronzefunde 14/5.
- FREY, O.-H. 1969, *Die Entstehung der Situlenkunst. Studien zur figürlich verzierten Toreutik von Este*. – Römisch-Germanische Forschungen 31.
- GABROVEC, S. 1974, Halštatske nekropole v Bohinju (Die Hallstattnekropolen in Bohinj). – *Arheološki vestnik* 25, 287–318.
- GABROVEC, S. 1987, Dolenjska grupa. – V: *Praistorija jugoslawenskih zemalja* 5, 29–119, Sarajevo.
- GABROVEC, S. 1992, Etruskischer Niederschlag in Slowenien. – *Etrusker nördlich von Italien*, Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse. Sitzungsberichte 589, 203–218.
- GRAHEK, L. 2004, Halštatska gomila na Hribu v Metliki (A Hallstatt tumulus at Hrib in Metlika). – *Arheološki vestnik* 55, 111–206.
- GRIESA, S. 1982, *Die Göritzer Gruppe*. – Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 16.
- HENNIG, H. 1992, *Zwei hallstattzeitliche Grabhügel aus dem Berner Mittelland. Thunstetten-Tannwälde und Urtenen-Buebeloo/Chrache*. – Bern.
- KLODIĆ, A. 1885, Die Ausgrabungen auf Ossero. – *Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der kunst- und historischen Denkmale* 11, I–VII.
- KNEZ, T. 1986, *Novo mesto 1. Halštatski grobovi / Novo mesto 1. Hallstattzeitliche Gräber*. – Carniola Archaeologica 1.
- KOLLER, H. 1998, Die Gräber der Hallstattzeit im Freiamt (Kt. Aargau). – *Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte* 81, 119–170.
- MAIER, F. 1957, Geometrisch verzierte Gürtelbleche aus Gräbern der späten Hallstattzeit von Singen am Hochentwiel (Ldkr. Konstanz). – *Germania* 35, 249–265.
- MAIER, F. 1958, Zur Herstellungstechnik und Zierweise der späthallstattzeitlichen Gürtelbleche Südwestdeutschlands. – *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 39, 131–249.

- MARCHESETTI, C. 1893, Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino (1885–1892). – *Bollettino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 15, 3–336.
- MASPERO, A., A. LAZZARO, C. CATTANEO, A. LOVISOLO 2002, Analisi del contenuto dei pendagli. – V: *Este preromana: una città e i suoi santuari*, 204–205, Treviso.
- MESTORF, J. 1885, *Vorgeschichtliche Alterthümer aus Schleswig-Holstein*. – Hamburg.
- MIHOVILIĆ, K. 2001, *Nezakcij. Prapovijesni nalazi 1900. – 1953. / Nesactium. Prehistoric finds 1900 – 1953*. – Monografije i katalozi 11.
- MLINAR, M. 2008, *Most na Soči (Sv. Lucija) – izkopavanja na grobišču 2000–2002* (Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo). – Ljubljana.
- MOOSLEITNER, F., L. PAULI, E. PENNINGER 1974, *Der Dürrnberg bei Hallein 2. Katalog der Grabfunde aus der Hallstatt- und Latènezeit*. – Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 17.
- PAULI, L. 1971, *Die Golasecca - Kultur und Mitteleuropa. Ein Beitrag zur Geschichte des Handels über die Alpen*. – Hamburger Beiträge zur Archäologie 1/1.
- PAULI, L. 1975, *Keltischer Volksglaube. Amulete und Sonderbestattungen am Dürrnberg bei Hallein und im eisenzeitlichen Mitteleuropa*. – Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 28.
- PAVLIN, P. 2011, Prazgodovinsko višinsko naselje Gradec pri Blečjem Vrhu na Dolenjskem (The prehistoric hilltop settlement of Gradec near Blečji Vrh in Dolenjska). – *Arheološki vestnik* 62, 131–163.
- SAKARA SUČEVIĆ, M. 2004, *Kaštelir. Prazgodovinska naselbina pri Novi vasi / Brtonigla (Istra)* (*Kaštelir. Prehistoric settlement near Nova vas / Brtonigla (Istria)*). – Annales Mediterranea, Koper.
- SALERNO, R. 2002, I bronzi e gli altri votivi. – V: *Este preromana: una città e i suoi santuari*, 149–163, Treviso.
- SALZANI, L. 1988, La necropoli paleoveneta di Dosso del Pol a Gazzo Veronese. I materiali sporadici. – *Bollettino del Museo civico di Storia naturale di Verona* 15, 475–501.
- SCHMID-SIKIMIĆ, B. 2000, An den Wegen über die Alpen. Minusio und Mesocco: Referenzorte der älteren Eisenzeit in der Südschweiz. – V: *I Leponti tra mito e realtà 1. Raccolta di saggi in occasione della mostra*, 215–243, Locarno.
- SCHMID-SIKIMIĆ, B. 2002, *Mesocco Coop (GR). Eisenzeitliche Bestattungsplatz im Brennpunkt zwischen Süd und Nord*. – Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 88.
- STARÈ, F. 1955, *Vače*. – Arheološki katalogi Slovenije 1.
- STARE, V. 1973, *Prazgodovina Šmarjete*. – Katalogi in monografije 10.
- TECCO HVALA, S., J. DULAR, E. KOCUVAN 2004, *Železnodobne gomile na Magdalenski gori / Eisenzeitliche Grabhügel auf der Magdalenska gora*. – Katalogi in monografije 36.
- TERŽAN, B. 1976, Certoška fibula (Die Certosafibel). – *Arheološki vestnik* 27, 317–536.
- TERŽAN, B. 1995, Handel und soziale Oberschichten im früheisenzeitlichen Südosteuropa. – V: *Handel, Tausch und Verkehr im bronze- und früheisenzeitlichen Südosteuropa*, Südosteuropa Schriften 17 (Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 11) 81–159.
- TERŽAN, B., N. TRAMPUŽ 1973, Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine (Contributo alla cronologia del gruppo preistorico di Santa Lucia). – *Arheološki vestnik* 24, 416–460.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO, N. TRAMPUŽ-OREL 1984, *Most na Soči (S. Lucia) 2. Szombathyjeva izkopavanja / Most na Soči (S. Lucia) 2. Die Ausgrabungen von J. Szombathy*. – Katalogi in monografije 23.
- TESSMANN, B. 2007, Körbchenanhänger im Süden - Göritzer Bömmeln im Norden. Eine vergleichende Studie zu einem späthallstattzeitlichen Anhängertyp. – V: *Scripta praehistorica in honorem Biba Teržan, Situla* 44, 667–694.
- WARNEKE, T. F. 1999, *Hallstatt- und frühlatènezeitlicher Anhängerschmuck. Studien zu Metallanhängern des 8.–5. Jahrhunderts v.Chr. zwischen Main und Po*. – Internationale Archäologie 50.

EARLY IRON AGE BASKET-SHAPED PENDANTS WITH HORIZONTAL LINE DECORATION

Translation

The article was prompted by a basket-shaped pendant (fig. 1: 5)¹ found during trial trenching in the prehistoric settlement on Gradec near Blečji vrh.² The investigations were conducted there as part of the twenty-year long project titled “Fortified prehistoric settlements in Dolenjska”, which was headed and successfully concluded by Janez Dular. The results were

being regularly published in *Arheološki vestnik*³ and also presented collectively in a scientific monograph.⁴

Basket-shaped pendants are the topic of numerous discussions and analyses, the last written by Barbara

¹ Pavlin 2011, 146, pl. 6: 9 (fig. 1: 9).

² Pavlin 2011, 141 f.

³ Dular, Križ, Svoljšak, Tecco Hvala 1991; Dular, Križ, Svoljšak, Tecco Hvala 1995; Dular, Križ, Pavlin, Svoljšak, Tecco Hvala 2000; Dular, Pavlin, Tecco Hvala 2003; Pavlin 2011.

⁴ Dular, Tecco Hvala 2007.

Teßmann.⁵ She discusses their typology, chronology and geographical distribution. Her typology is based on the division of such pendants within the Golasecca culture as proposed by Raffaele De Marinis.⁶ The latter divided the basket-shaped pendants with a rounded bottom into eight types with several subtypes or variants. The main criterion was the shape of the pendant, while other parameters, such as size, decoration or lack thereof and, most importantly, the presence or absence of holes below the loop, were deemed unimportant.

The determination of the pendant from Blečji vrh as to a particular type is a difficult one. The pendant not having a pronounced figure-of-eight shape, it cannot be ascribed to Type 1. Neither can it be ascribed to Types 3, 4, 5, 7 or 8; Type 3 is excluded because the basket part has a curved rather than a straight rim, Type 4 and its variants is excluded because the basket part is hemispherical rather than cylindrical and has a curved rather than a straight rim, Type 5 is excluded because the basket part is not pronouncedly globular, Type 7 is excluded because the lower part of the basket is hemispherical rather than conical and Type 8 is excluded because the lower part is not lenticular. In its shape, the pendant most closely resembles those of Type 2, but this comprises pendants with a pair of holes below the loop. Then there is Type 6, into which Teßmann included pendants of indeterminate shape, with or without holes below the loop, mostly with a small loop and possibly with horizontal lines as decoration. However, the author wonders whether the pendants of Type 6 form an independent type or rather represent defective products of some other type, noting that most were found at Most na Soči.

In my research, I noticed several inconsistencies in the typology proposed by Teßmann, which led me to attempt to determine the basket-shaped pendants decorated with incised horizontal lines anew.

This attempt was based on the study of 69 pendants. The first observation was the presence or absence of holes below the loop. Those without holes were marked with the Roman numeral I (fig. 1) and those with holes with the numeral II (fig. 1). The second criterion was size and the third the number of horizontal lines. Most pendants measure between 2 and 2.4cm in height; these were marked with the letter a. A smaller part is higher and measures between 2.6 and 3.3cm; these were marked with the letter b. The arbitrary line between a and b was set at 2.5cm. The Arabic numeral at the end reveals the number of horizontal lines. Thus, the typological mark of II a 2 stands for small pendants with a pair of holes below the loop decorated with two horizontal lines, while I b 3 marks large pendants without holes below the loop and decorated with three horizontal lines.

⁵ Teßmann 2007, with an overview of the history of research 668 f.

⁶ De Marinis 1981, 229 ff.

PENDANTS OF TYPE I a

The pendant from Gradišče near Blečji vrh (fig. 1: 5) is small and bears three horizontal lines, which determines it as Type I a 3. Its closest analogies come from the cemeteries of the Sveti Lucija group, more precisely from Most na Soči (fig. 1: 6-11,13,14)⁷ and Bitnje (fig. 1: 12),⁸ which yielded as many as nine pendants with three lines. Further three such pendants are known from the area of the Golasecca culture; two were found in Grave VIII/1926 from Cà'Morta (fig. 1: 15,16)⁹ and the third is a stray find from the tumulus cemetery at San Bernardino di Briona (fig. 1: 17).¹⁰ The basket-shaped pendants with three lines appear within the Sveti Lucija group primarily in the graves of Phase II a,¹¹ remaining in use in Phase II b.¹² The above-mentioned Grave Cà'Morta VIII/1926 is dated to the Golasecca III A 1 phase,¹³ which is contemporary to Sveti Lucija II b or the Certosa fibulae phase. The stratigraphic situation of the pendant from Gradišče near Blečji vrh indicates that it should be attributed to the same phase.¹⁴

Apart from the pendants with three horizontal lines, we also know of basket-shaped pendants with one (Type I a 1), two (Type I a 2) or four (Type I a 4) lines. A single line adorns the already-mentioned pendant from Grave Cà'Morta VIII/1926 (fig. 1: 1).¹⁵

Two pendants with two lines came to light in Graves 2170¹⁶ and M 2667,¹⁷ respectively, at Most na Soči (fig. 1: 2,3) and the third one in Grave 18 in Tumulus I at Hrib in Metlika (fig. 1: 4).¹⁸ Of those, Grave 2170 belongs to the Sveti Lucija II a phase. Grave 2667, the burial of an adult woman that Carlo Marchesetti excavated in 1891 on a lot known under the name of Velikonja, contained a Sveti Lucija fibula with rings and pendants, a leech, a serpentine and a fibula with knobs, but also a ribbed cist, an indented cup, an earring, six rings and 40 amber beads.¹⁹ Grave 18 at Hrib in Metlika was attributed by Lucija Grahek to the

⁷ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984: Gr. 1141 - pl. 112G: 3 (fig. 1: 6); Gr. 1557 - pl. 142F: 3 (fig. 1: 7); Gr. 2170 - pl. 223C: 8 (fig. 1: 8); Gr. 2313 - pl. 243D (fig. 1: 9); Gr. 2372 - pl. 253B: 6 (fig. 1: 10); without context - pl. 272: 28 (fig. 1: 11). Mlinar 2008: Pucarjev rob Gr. 14 - pl. 6: 2 (fig. 1: 13); Gr. 18 - pl. 7: 7 (fig. 1: 14).

⁸ Gabrovec 1974: Gr. 3 - pl. 2: 20.

⁹ De Marinis 1981, pl. 31: 23,24 (fig. 1: 15,16).

¹⁰ Pauli 1971, pl. 41: 7 (fig. 1: 17).

¹¹ Most na Soči, Szombathy excavations: Gr. 1557, 2170, 2372; Pucarjev rob: Gr. 14, 18; Bitnje: Gr. 3.

¹² Most na Soči, Szombathy excavations: Gr. 1141.

¹³ De Marinis 1981, 61.

¹⁴ Pavlin 2011, 141, fig. 4.

¹⁵ De Marinis 1981, pl. 31: 25 (fig. 1: 1).

¹⁶ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, pl. 223C: 7 (fig. 1: 2).

¹⁷ Marchesetti 1893, pl. 12: 2 (fig. 1: 3).

¹⁸ Grahek 2004, pl. 3: 13 (fig. 1: 4).

¹⁹ Marchesetti 1893, 117.

Stična 2 phase on the basis of a basket-shaped pendant, a small fibula with half-ribs on the bow and a bronze pendant in the shape of a cowrie shell,²⁰ although the grave also contained thin ring jewellery with thin ribs and overlapping ends that otherwise appears in graves of the Certosa fibulae phase.²¹

The pendant with four horizontal lines was found in Grave 697 at Most na Soči (fig. 1: 18);²² the grave is attributed to the Sv. Lucija II a phase.²³

PENDANTS OF TYPE I b

Most na Soči also yielded two basket-shaped pendants with two horizontal lines that differ from those discussed above in size. One of these was found in Grave 654,²⁴ dated to Phase II a on the basis of a Sveta Lucija fibula (fig. 1: 22). The other was found among the scattered finds between Graves 1–1816, which were being collected in the course of the excavations in 1886 and 1887 (fig. 1: 19).²⁵ The loop of the latter is broken off, but the preserved part measures 2.7cm in height and therefore belongs to Type I b 2. Further two basket-shaped pendants with two lines are known from Šmarjeta (fig. 1: 20)²⁶ and Vače (fig. 1: 21), both without known grave groups.²⁷ A large pendant with three lines was found in cremation Grave I - 21 at Nezakcij (fig. 1: 23), associated with an undecorated situla without a neck, with an everted rim and the base plate affixed to the body with a joint.²⁸ Such situlae at Most na Soči are characteristic of Phases II a and II b.²⁹ Another cremation grave, from Bornhöved (Germany, Schleswig-Holstein), revealed as many as twenty basket-shaped pendants in the urn (fig. 1: 24,25) together with a pair of tweezers (fig. 3).³⁰

²⁰ Grahek 2004, 159, pl. 3: 4-20.

²¹ Bracelets: Preloge near Zgornja Slivnica: Gr. 13/152 Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 76 ff., 160 f., pl. 118: 12:13), Voselca near Hrastje: Gr. 2/21 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 87, 169, pl. 139B: 18,19). Anklets: Preloge near Zgornja Slivnica: Gr. 2/15 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 36, 129 f., pl. 28A: 3,4), Novo mesto-Kandija: Gr. I/22 (Knez 1986, 69, pl. 5: 7-12), Gr. IV/20 (Knez 1986, 91, pl. 39: 3).

²² Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, pl. 66A: 1 (fig. 1: 18).

²³ Teržan, Trampuž 1973, insert 1.

²⁴ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, pl. 63C (fig. 1: 22).

²⁵ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, pl. 272: 32 (fig. 1: 19).

²⁶ Stare 1973, pl. 43: 2.

²⁷ It is held in the *Universalmuseum Joanneum* in Graz under inv. no. 6068 (*Schild von Steier* 22, 2009, 134 no. 754) (fig. 1: 21).

²⁸ Mihovilić 2001, 170, pl. 30: 22 (fig. 1: 23).

²⁹ Teržan, Trampuž 1973, 429, insert 1.

³⁰ Mestorf 1885, 25, pl. 37: 402. The *Archäologisches Landesmuseum* in Schleswig keeps only three basket-shaped pendants (inv. nos. KS 1349, KS 1350, KS 1680). Two are al-

A large basket-shaped pendant decorated with a stripe of four and a stripe of two horizontal lines (Type I b 4+2) was found hanging from a leech fibula with a long foot and inlaid corals on the bow, of Variant E after Eles Masi, in a cremation grave unearthed in 1935 at Chiès d'Alpago in the province of Belluno in Italy (fig. 1: 26). Such fibulae were common in the second half of the sixth century BC.³¹

PENDANTS OF TYPE II a

Grave 3 from Bitnje revealed, apart from the one mentioned above, another basket-shaped pendant with three incised horizontal lines that differs from the first one in the presence of two holes below the loop (fig. 2: 18),³² which is a characteristic of Type II a 3. In Slovenia, there are two analogies that correspond in size. The first one was found in Grave 2119 at Most na Soči (fig. 2: 19),³³ which dates to Sv. Lucija II b, while the other pendant was found in an inhumation grave that Schulz, museum technician, excavated on 29 August 1878 at Vače (fig. 2: 20).³⁴ The latter pendant was found on the neck of the deceased woman together with a decorated ring of rhombic cross section and amber beads. Found beside the necklace in the grave was also a small iron knife, a decorated horn cylinder, a fibula with horn overlay and horn figurines associated with the fibula, as well as a bracelet of five strands of amber beads with amber spacer plates. Judging from the fibula, the grave could be attributed to the Stična 2 phase,³⁵ but the bracelet and the horn cylinder rather point to a later date. The bracelet has two very close analogies at Magdalenska gora, in Graves 117³⁶ and 97³⁷ from Tumulus 13 from Preloge. The remains of a similar bracelet were also found in Grave III/33 at Kandija in Novo mesto, with

most identical and bear three deeply incised horizontal lines, while the third pendant is different in shape and plain (fig. 3: 1-3).

³¹ von Eles Masi 1986, 163 ff., pl. 127: 1577 (fig. 1: 26).

³² Gabrovec 1974, pl. 2: 19. The drawing of the pendant is incorrect; it is only decorated with three incised lines and has two holes below the loop.

³³ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, pl. 216F: 6 (fig. 2:19).

³⁴ Deschmann, Hochstetter 1879, 13, pl. 14: 5. France Staré writes that it is Grave Group 14 (Staré 1955, 14, pl. 66: 1). The drawings in neither of the two publications depict holes below the loop. The latter can be found on the drawing in a contribution by Biba Teržan (1995, fig. 37), who also published the grave group.

³⁵ Gabrovec 1987, 49; Gabrovec 1992, 213, fig. 14.

³⁶ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 71 f., 156 f., pl. 106: 40.

³⁷ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 67 f., 154, pl. 100: 8. The list of stray finds from Magdalenskagora includes further two comparable bracelets (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, pl. 146: 17,18).

the amber spacer plates bearing six holes.³⁸ All three graves are attributable to the Certosa fibulae phase. Almost all the graves with decorated horn cylinders from Magdalenska gora date to this phase.³⁹ An exception is Grave 2/12 from Voselca near Hrastje, which dates to the Serpentine fibulae phase.⁴⁰ The cylinder from the Vače grave bears three friezes; the central one is a meander, while the bottom and top friezes depict a running dog. This combination can be seen on another cylinder from Vače, which has a handle or foot attached through one of the holes lining the edge.⁴¹ The closest analogy to this cylinder was found in Grave 4/3 at Preloge near Zgornja Slivnica.⁴² Preserved on this cylinder is one complete and part of another handle or a foot, while resembles the handle from Vače in shape, while the meandroid motif is accompanied above and below by a series of ring-and-dots instead of the running dogs. The grave, based on the indented cup, can be dated to the Certosa fibulae phase.

The pendants of Type II a 3 (with three lines and a pair of holes below the loop) appear in greater numbers in the areas west and north-west of Slovenia. In north Italy, one such pendant was found in the so-called Grave Palugana from Ospedaletto near Este (fig. 2: 21), which dates to the Este III – Middle phase.⁴³ In Switzerland, such pendants were unearthed at four sites. Three were found in inhumation Grave 10 of a woman, in Tumulus 1 at Hohbühl near Wohlen (fig. 2: 22-24), which can be attributed to Ha D2 on the basis of two large kettledrum fibulae (*Paukenfibeln*) with a disc on the foot.⁴⁴ Two pendants were also found in a tumulus at Kaisten (fig. 2: 25,26), the finds from which include a fragment of a kettledrum fibula.⁴⁵ A pendant in Grave 2 at Gorduno was attached to a leech fibula with a long foot with a vase-shaped terminal (fig. 2: 27).⁴⁶ Further three pendants were found at the Minusio-Ceresol cemetery. Two were unearthed in Grave 3 (fig. 2: 28,29)⁴⁷ and one in Grave 13 (fig. 2: 30);⁴⁸ all three graves date to Phase B of the south Swiss Golasecca group.⁴⁹ Phase B is roughly

contemporaneous with Sv. Lucija II a and II b, or the Serpentine and Certosa fibulae phases in Dolenjska.

Apart from the pendants with holes below the loop and three horizontal lines, there are also pendants without holes and with either one (Type II a 1) or two horizontal lines (Type II a 2). Pendants with a single incised line were found at Kaštelir near Nova vas (fig. 2: 1),⁵⁰ the exact context of which is not known, three pendants as remains of the supposedly destroyed Grave 78 A from Dürrnberg (fig. 2: 2)⁵¹ and six pendants from the Group of Finds No. 3 of a Ha D3 date from a tumulus at Thunstetten-Tannwälzli (fig. 2: 3-8).⁵² The latter group also included two pendants with two lines (fig. 2: 11,12).⁵³ A pendant with two lines was also found in Grave 43 at Este-Costa Martini (fig. 2: 10), dated to Este III – Middle,⁵⁴ while two other pendants with two lines, one from Vix-Mont Lassois (fig. 2: 14)⁵⁵ and the other from Dosso del Pol (fig. 2: 13),⁵⁶ represent stray finds. The former archaeological collection at Osor on the island of Cres also included a number of basket-shaped pendants, four with horizontal lines; one with a single (fig. 2: 9) and three with two lines (fig. 2: 15-17). The context of these finds is unknown.⁵⁷

PENDANTS OF TYPE II b

The number of horizontal lines on the large pendants with holes below the loop (Type II b) varies from one to four. Three lines (Type II b 3) can be observed on the pendant from Grave 2 at Bitnje (fig. 2: 37),⁵⁸ attributed to the Sv. Lucija II b phase. Basket-shaped pendants in the Göritz Iron Age group of northern and central Europe are characteristic of its later part, more precisely Phase II/III (Ha D/Lt A).⁵⁹ Grave 48 from Altranft revealed a necklace of 17 bronze beads and 18 basket-shaped pendants, one of the latter decorated with three (fig. 2: 38) and four with one line (Type II b 1) (fig. 2: 31-34).⁶⁰ Two horizontal lines (Type II b 2) are observable on a pendant from Grave 2098 at Most na Soči from phase Sv. Lucija II a (fig. 2: 35)⁶¹ and a pendant from Grave 12 at Brembate Sotto (fig. 2: 36), dated to

³⁸ Knez 1986, 87, pl. 28: 1.

³⁹ Preloge near Zgornja Slivnica: Gr. 2/16 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 36, 130, pl. 20D: 3,4), Gr. 4/3 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 51, 141, pl. 65C: 4), Gr. 13/55 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 61 f., 149, pl. 84: 14,15); Voselca near Hrastje: Gr. 1/2 55 (Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 82 f., 165, pl. 130A: 16,17).

⁴⁰ Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 85, 167, pl. 134D: 11.

⁴¹ Stare 1955, 48, 111, pl. 77: 1.

⁴² Tecco Hvala, Dular, Kocuvan 2004, 51, 141, pl. 65C: 4

⁴³ Frey 1969, 22, 98, pl. 34: 12 (fig. 2: 21).

⁴⁴ Koller 1998, 125, 143, pl. 10C: 14-16 (fig. 2: 22-24).

⁴⁵ Drack 1966-1967, 50, fig. 20: 3 (fig. 2: 25,26).

⁴⁶ Schmid-Sikimić 2002, 166, fig. 7.13: 2 (fig. 2: 27).

⁴⁷ Schmid-Sikimić 2000, fig. 11: 3,4 (fig. 2: 28,29).

⁴⁸ Schmid-Sikimić 2000, fig. 6A: 2 (fig. 2: 30).

⁴⁹ Schmid-Sikimić 2002, 166.

⁵⁰ Sakara Sučević 2004, p. 164: 147 (fig. 2: 1).

⁵¹ Moosleitner, Pauli, Penninger 1947, 45, pl. 147B: 1 (fig. 2: 2).

⁵² Hennig 1992, 28, 45, fig. 25: 2-4,9,11,13 (fig. 2: 3-8).

⁵³ Hennig 1992, 28, fig. 25: 1,12 (fig. 2: 11,12).

⁵⁴ Frey 1969, 22, fig. 9: 2 (fig. 2: 10).

⁵⁵ Chaume 2001, 406 no. 689, pl. 38: 689 (fig. 2: 14).

⁵⁶ Salzani 1988, 482, fig. 3: 14 (fig. 2: 13).

⁵⁷ Klodić 1885, III, fig. 1 (fig. 2: 9,15-17).

⁵⁸ Gabrovec 1974, pl. 2: 7. The pendant also bears a short incised line above the horizontal ones at each end of the loop.

⁵⁹ Griesa 1982, 51, fig. 4.

⁶⁰ Griesa 1982, 92, pl. 3: 4; 21: 2 (fig. 2: 31-34,38).

⁶¹ Teržan, Lo Schiavo, Trampuž-Orel 1984, 212C: 1 (fig. 2: 35).

Golasecca III A 1.⁶² The above-mentioned Grave 10 of Tumulus 1 from Hohbühl near Wohlen revealed small pendants with holes below the loop, but also three large pendants with four horizontal lines (Type II b 4) (fig. 2: 39-41).⁶³

CONCLUSION

The basket-shaped pendants with a rounded bottom and decorated with incised horizontal lines appear in the Serpetine fibulae phase and continue to be popular in the Certosa fibulae phase (Phases II a in II b in the Sveta Lucija group), regardless of their size and either presence or absence of holes below the loop.

The function of the holes is not clear. They are not completely round, which led Thilo F. Warneke to exclude subsequent drilling and rather tie them to the technique of casting hollow objects, in which the holes supposedly represented the spot where the casting core was attached.⁶⁴ Two basket-shaped pendants, however, indicate a different function. The first was found in a Late Hallstatt inhumation at Singen (Germany, Konstanz County) and is decorated with five eyes of incised concentric circles, two of which below the loop, with small coral rods inserted in the centres of the eyes.⁶⁵ The second pendant, found in the eastern sanctuary at Meggiaro in Este, is undecorated, but bears two holes with inserted small coral rods.⁶⁶

The sites of basket-shaped pendants were plotted onto a distribution map, which proved to be very revealing. *Map 1* shows sites of the basket-shaped pendants with horizontal lines and without holes. Twenty-six such pendants were found at eleven sites. As many as eight sites, yielding 20 pendants, are located in Slovenia, Istria and Veneto, with a notable concentration at Most na Soči, which revealed 13 pendants. The area of the Golasecca culture only yielded four such pendants, at two sites. A very distant site of Bornhöved, in north Germany, yielded two pendants.

Map 2 shows the distribution of basket-shaped pendants with horizontal lines and a pair of holes below the loop. The forty-three pendants were found at seventeen sites, most in the area of the Golasecca culture and only five sites, revealing seven pendants, in Slovenia, Istria and the Gulf of Kvarner.

This allows us to conclude that two workshop circles producing basket-shaped pendants with a rounded bottom were active during the Serpetine and Certosa fibulae phases or the Sv. Lucija II a in II b phases. The west circle was characterized by pendants with holes below the loop, while the east circle produced pendants without holes.⁶⁷ The production centre of the latter can justifiably be located in Most na Soči, whence the pendants also came to Dolenjska. The sites of these pendants in the Po Plain indicate the routes of communication between the two circles of production.

The exact function of the basket-shaped pendants is yet unclear. What is certain is that they were unearthed in graves of women, men and children, but also in settlements. Ludwig Pauli sees them as amulets, i.e. objects of magic powers.⁶⁸ Teßmann is of the opinion that it would be interesting to check if any of these pendants contain organic matter, supposing that they may have served to transport small quantities of organic substances such as opium or aromatic resins.⁶⁹ In addition, I should cite two publications, where Ferdinand Maier writes of, "dabei kleine Leinsamenkörner," when describing a pendant found among the finds surrounding the skeletal remains of a human embryo in Pit 1 on the Russäcker fallow at Singen.⁷⁰ The same can be read in Pauli.⁷¹ This description does not reveal whether the linseeds were only broadly associated with the pendant or were actually found in its interior. Leaving no doubt, however, is the analysis performed on the contents of a pendant from the Este-Meggiaro sanctuary area, which showed them to be the remains of human origin.⁷²

Translation: Andreja Maver

Primož Pavlin
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za arheologijo
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
primož.pavlin@zrc-sazu.si

⁶² De Marinis 1981, 137 ff., pl. 18; 19 (fig. 2: 36).

⁶³ Koller 1998, 143, pl. 10C: 10-12 (fig. 2: 39-41).

⁶⁴ Warneke 1999, 126.

⁶⁵ Maier 1957, 254, fig. 3B: 7.

⁶⁶ Salerno 2002, 163 no. 81.

⁶⁷ See maps, figures and lists in Teßmann 2007.

⁶⁸ Pauli 1975, 118.

⁶⁹ Teßmann 2007, 679.

⁷⁰ Maier 1957, 254; Maier 1958, 229.

⁷¹ Pauli 1975, 45.

⁷² Maspero, Lazzaro, Cattaneo, Lovisolo 2002; Salerno 2002, 163 no. 81.